

СЕКЦІЯ XI. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Велещук Ганна Ігорівна

здобувач вищої освіти першого (магістерського) рівня
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Музика Лідія Володимирівна

доцент, кандидат біологічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Смертність населення є важливим індикатором, який відображає рівень соціально-економічного розвитку країни, стан системи охорони здоров'я, екологічну ситуацію та якість життя населення. Переважання смертності над народжуваністю становить одну з головних причин критичного демографічного стану в державі [2, 5]. Серед чинників, які впливають на скорочення чисельності населення України є низькі темпи його відтворення, старіння, рівень економічного розвитку, доступність та якість медичних послуг, соціальні умови, спосіб життя і спадкові особливості [2, 3]. Відомо, що рівень смертності варіює між регіонами України, що зумовлено віково-статевою структурою населення, відмінностями в якості медичних послуг, особливостями організації системи охорони здоров'я в конкретних районах, а також ступенем впровадження сучасних технологій у діяльність медичних установ [5, 6].

У зв'язку з цим, аналіз рівня смертності в певному регіоні, встановлення тенденції та динаміки смертності за причинами смерті є актуальним, адже допомагає виявити нагальні проблеми суспільства і сприяти розробці ефективних заходів для їх вирішення.

Матеріалом для дослідження виступали статистичні дані, отримані з офіційної статистики Державної служби статистики України за період 2018– 2021 рр. [4]. Проаналізовано рівень смертності серед усього населення, розглянуто смертність як від усіх причин загалом, так і за основними класами хвороб. Статистичну обробку результатів проведено

загальноприйнятими методами з використанням стандартних комп'ютерних програм.

На основі аналізу літературних джерел з'ясовано, що в цілому в Україні загальний рівень смертності протягом останніх п'яти років залишається досить високим, а основними причинами смертності серед працездатного населення є серцево-судинні та онкологічні захворювання. Виявлено, що Україна має найвищий рівень за показниками смертності від серцево-судинних захворювань у Європі, що частково пов'язано з поганою доступністю медичної допомоги в сільських районах. Щодо регіональних особливостей, то спостерігається коливання показника між різними областями: найнижчі значення фіксуються у західних регіонах (11,8–13,8%), а найвищі – у північних (16,6–18,6%). Більшість смертей від онкологічних захворювань пов'язана з п'ятьма основними видами раку: рак легень, шлунка, ободової та прямої кишки, а також рак молочної залози у жінок [1].

На основі отриманих даних встановлено, що показники смертності населення Житомирської області протягом досліджуваного періоду (2018–2021 рр.) залишалися відносно стабільними, демонструючи загальну тенденцію до збільшення (рис. 1). У цей період кількість смертей коливалась від 20227 випадків у 2018 році до 23679 випадків у 2021 році (рис. 1). Винятком у зазначеній динаміці став 2019 рік, коли рівень смертності виявився нижчим, ніж у попередньому році, проте в подальші роки, що охоплювалися дослідженням, спостерігалось лінійне зростання кількості смертей.

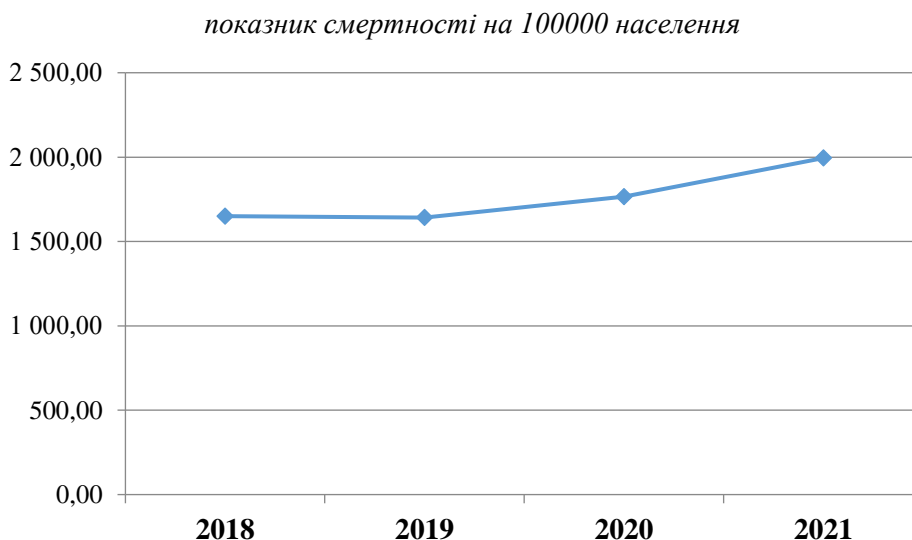

Рис. 1 Динаміка смертності населення Житомирської області

На жаль, через широкомасштабну збройну агресію росії проти України неможливо проаналізувати дані про смертність за 2022 рік, у зв'язку з їх недоступністю, проте, можна припустити, що це негативно вплинуло на демографічну ситуацію в області та країні.

Аналіз динаміки смертності за причинами смерті показав, що найбільший внесок в структуру загальної смертності, незалежно від року дослідження вносять хвороби системи кровообігу. Їхня частка протягом досліджуваного періоду варіює від 64,76 % до 70,95 % від усіх причин смерті. При цьому найвищий відсоток спостерігається у 2019 році, а найнижчий – у 2021 році. Серед вказаної групи захворювань переважали ішемічні та цереброваскулярні хвороби серця.

До п'ятірки хвороб, що домінують у структурі смертності населення області, окрім хвороб системи кровообігу, належать новоутворення, зовнішні причини (травми, нещасні випадки, отруєння, навмисне самоушкодження тощо), хвороби органів травлення, хвороби органів дихання, які займають провідні позиції серед причин смерті в різних роках дослідження.

Серед найменш поширених причин – смертність від природжених вад розвитку, деформацій та хромосомних аномалій, а також летальні випадки як наслідок ендокринних захворювань. Окрім цього, починаючи з 2020 року, в міжнародній класифікації хвороб було введено спеціальні коди для особливих цілей, зокрема для реєстрації випадків COVID-19, за якими у 2020 та 2021 роках було зафіксовано 714 та 2646 випадків смертей. Окрім цього, слід зауважити, що в структурі смертності населення Житомирської області значне місце посідають зовнішні причини смерті, кількість яких складає від 5,01 % всіх причин смерті населення у 2018 році до 4,28 % у 2021 році. Очевидно, що така динаміка здійснює суттєвий вплив на природний приріст населення.

Проаналізовано гендерну динаміку смертності населення Житомирської області за досліджуваний період. Встановлено, що, незалежно від року дослідження, смертність серед чоловіків була значно вищою (рис. 2).

Це, очевидно, обумовлено як біологічними, так і соціальними чинниками, адже чоловіки частіше піддаються ризикам, пов'язаним із шкідливими звичками, небезпечними умовами праці, низькою увагою до власного здоров'я та несвоєчасним зверненням за медичною допомогою. Окрім того, більша поширеність серцево-судинних захворювань і вплив

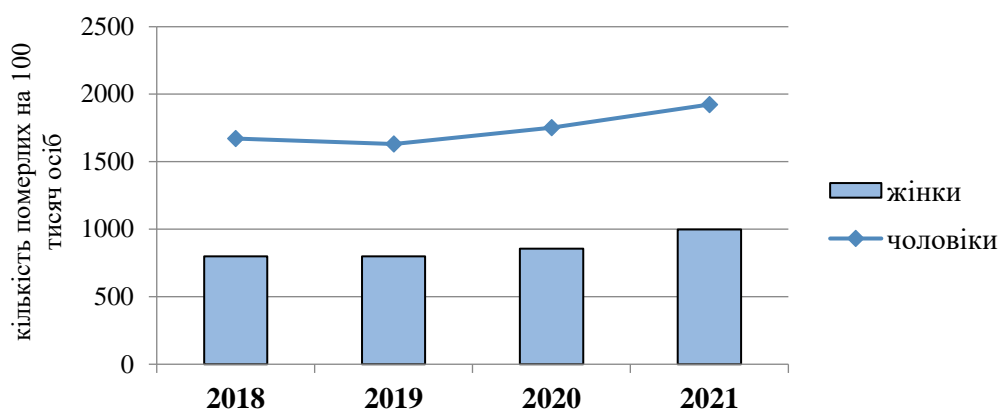

Рис. 2 Коефіцієнти смертності за європейським стандартом за статтю

зовнішніх причин (травми, нещасні випадки, насильство) також значно підвищують рівень смертності серед чоловічого населення.

Отже, для зменшення показників смертності в Україні в цілому та Житомирській області зокрема, необхідно впроваджувати комплексний підхід, що охоплює економічні, соціальні та медичні аспекти. Розробка та реалізація ефективних програм зниження смертності вимагає координації зусиль різних секторів суспільства, включаючи уряд, медичні установи та громадські організації. Серед основних напрямків роботи поліпшення рівня охорони здоров'я, профілактика захворювань, боротьба з основними факторами ризику та покращення соціально-економічних умов життя, які сприятимуть зниженню смертності та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Корольчук О. Л. *Інвестиції: практика та досвід* № 18/2015. С. 115 –119.
2. Лапшин І. М. Аналіз рівня смертності населення в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. (3 (1)). С. 44–47.
3. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002– 2019 рр.: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. – Київ, 2020. – 174 с.
4. *Офіційний сайт Державної Служби Статистики України*. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Чепелевська Л. А., Любінець О. В., Орда О. М., Риков С. О. Регіональна диференціація смертності населення України за типом поселення, статтю та причинами смерті. *Україна. Здоров'я нації*. 2012. № 2 – 3. С. 139 – 144.
6. Шевчук П. Є. Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності та тривалості життя в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2007. № 2. С. 24 – 37.